

Svensk handel med fisk och skaldjur - hur stor är den egentligen?

Frågan om livsmedelsförsörjning vid kriser har satt nytt fokus på fiskets roll och aktualiserar behovet av tillförlitlig handelsstatistik. Vår analys visar att 93 procent av den rapporterade exporten och 82 procent av importen av fisk- och skaldjur utgörs av varor som passerar genom Sverige utan att förädlas. När vi justerar statistiken för att ta hänsyn till detta finner vi att importen främst består av lax, torsk och räkor medan exporten i stor utsträckning består av sill och skarpsill som lossas direkt från fiskefartyg i utlandet för att användas till foderproduktion. För importen ger de justerade siffrorna en bättre bild av Sveriges handel med fisk – och skaldjur. När det gäller exporten kvarstår en del osäkerheter, bland annat är det oklart hur mycket av den exporterade sillen som går till livsmedel.

Introduktion

Frågan om livsmedelsförsörjning vid kriser och allvarliga händelser har blivit alltmer aktuell. Om utrikeshandeln störs kan det få stora konsekvenser för både svensk produktion och konsumtion (SOU 2024:8). Ökat fokus på beredskap har därför lett till att inhemsk livsmedelsproduktion lyfts fram som en allt viktigare del av ett robust livsmedelssystem. I den nationella livsmedelsstrategin, *Livsmedelsstrategin 2.0*, betonar regeringen att livsmedelsberedskap är ett av motiven till att öka både produktionen och exporten (Regeringen, 2025). De uttrycker att:

”En generell ökning av livsmedelsproduktionen, även om den är tänkt för exportmarknaden, bidrar till en stärkt livsmedelsberedskap genom att volymerna som produceras i Sverige ökar. Det bidrar även till en mer robust svensk livsmedelsförsörjning då produktionsvolymerna kan användas för inhemsk konsumtion i händelse av krigsfara eller krig” (Regeringen, 2025 s. 46).

I livsmedelsstrategin lyfts fisket fram som en sektor med potential att bidra till ökad livsmedelsproduktion (Regeringen, 2025). Även om möjligheterna till ökat fiske i haven är begränsade, finns andra möjligheter, exempelvis genom att utöka vattenbruket eller använda fiskrens som råvara till livsmedel. Jordbruksverket (2024) menar att den allra största potentialen för att öka den svenska fiskproduktionen för livsmedelskonsumtion finns i fisket efter pelagiska arter. Det gäller främst arter som sill och skarpsill som idag till stor del förädlas till djurfoder i Danmark. Därför har Jordbruksverket tagit fram en handlingsplan där målet är att svenskfångad fisk i högre grad ska gå till den svenska beredningsindustrin och användas som livsmedel i stället för foder.

För att kunna genomföra nödvändiga beredskapsåtgärder är det viktigt att i ett tidigt skede kunna upptäcka hot mot livsmedelsförsörjningen. Välgrundade riskbedömningar och planering av effektiva åtgärder i krissituationer krä-

ver tillgång till detaljerad information. Uppgifter om hur mycket som produceras, konsumeras, importeras och exporteras utgör ett grundläggande underlag i arbetet med att kartlägga livsmedelsförsörjningen. Det är även viktigt att känna till vilka typer av produkter som ingår i dessa flöden, exempelvis om de är färska, frysta eller beredda, samt om de är avsedda som foder eller livsmedel.

Idag finns det en del svårigheter med att få en bra bild över svensk handel med fisk- och skaldjursprodukter. Data från Statistikmyndighetens (SCB) visar till exempel att drygt 40 procent av Sveriges livsmedellexport år 2024 utgjordes av fisk, kräft- och blötdjur (Jordbruksverket, 2025). Men denna statistik överskattar hur mycket svenskproducerade produkter som exporteras, då den omfattar stora mängder produkter som bara transporteras genom Sverige utan att genomgå någon förädling, så kallade *kvasi-transiteringar*. Den export och import som bedrivs av svenskt fiske, eller grossister, detaljister och beredningsindustri i Sverige går alltså inte att få fram i den offentligt tillgängliga statistiken.

Ett ytterligare problem med handelsstatistiken är att det kan vara svårt att få information på den detaljnivå som ibland önskas. Exempelvis skiljer inte handelsstatistiken på fisk som används till humankonsumtion och foder. Eftersom pelagiska arter kan användas både som foder och i livsmedelsproduktion, exempelvis till inlagd sill, böckling eller ansjovis, kan det finnas ett behov att fastställa hur mycket av varje art som går direkt till livsmedelskonsumtion respektive till foder.

I denna fokusrapport justerar vi handeln med fisk- och skaldjur för att ge en bättre bild av svensk export och import. Vi inleder Fokusen med att diskutera hur handelsdata är strukturerad och går igenom tidigare studier som har

undersökt handeln med fisk- och skaldjur. Vi undersöker därefter hur rapporterad import och export påverkas av kvasi-transiteringar med hjälp av specialbeställda data från SCB. Vi jämför handelns storlek totalt sett, inom olika varugrupper och för enskilda varor, med och utan justeringar för kvasi-transiteringar.

Särskilt fokus läggs på handeln med pelagiska arter eftersom dessa arter har lyfts fram som speciellt viktiga för svensk livsmedelsförsörjning i Livsmedelsstrategin 2.0 och Jordbruksverkets (2024) handlingsplan. Vi granskar statistik över utlandslandningar och export för att få en uppfattning om hur stora delar av handeln med de pelagiska arterna som går till foder- och konsumtionsändamål, och diskuterar de problem som finns med att särskilja dessa flöden. Vi analyserar även hur pelagiska arter med olika förädlingsgrader importeras och exporteras, för att förstå flödena i handeln. Här undersöker vi också svensk handel med sill och strömming lite närmare.

Genom att ta bort kvasi-transiteringarna i handelsstatistiken ger vi en bättre bild av svensk export och import av fisk och skaldjur än vad som har presenterats i tidigare studier. Vi bidrar också genom att diskutera våra resultat och de svårigheter vi har stött på. Slutligen ger vi förslag på hur man skulle kunna gå vidare för att ytterligare förbättra informationen om svensk handel med fisk och skaldjur.

Handelsstatistik

För att analysera Sveriges handel och produktion av fisk är det centralt att skilja på produkter som transporteras genom Sverige och de som förädlas eller konsumeras i Sverige. När exempelvis norsk fisk importeras till Sverige för att direkt exporteras vidare, utan att förädlas eller ägas av svenska aktörer, ger denna handel be-

Tabell 1: Exempel på varukoder i Kombinerade nomenklaturen för fiskprodukter.

Aggregeringsnivå	Kod	Definition
2-siffrig	KAPITEL 03	KAPITEL 03: FISK SAMT KRÄFTDJUR, BLÖTDJUR OCH ANDRA RYGGRADSLÖSA VATTENDJUR
4-siffrig	0302	Fisk, färsk eller kyld (exkl. fiskfiléer och annat fiskkött, även hackat och malet)
6-siffrig	030251	Torsk "Gadus morhua", "Gadus ogac", "Gadus macrocephalus", färsk eller kyld
8-siffrig	03025110	Torsk av arten "Gadus morhua", färsk eller kyld

gränsade bidrag till svensk ekonomi. När det gäller exporten av pelagiska arter, som utgör den största delen av det svenska fisket, är det dessutom svårt att avgöra hur den fördelar sig mellan arter. Den offentligt publicerade handelsstatistiken är därför svår att använda för den som vill analysera vilka fiskprodukter svenska aktörer faktiskt exporterar och importerar. För att belysa problematiken diskuterar vi i detta avsnitt hur EU:s handelsstatistik är uppbyggd, hur olika handelsflöden rapporteras samt vad tidigare studier har kommit fram till i analyser av svensk handel med fisk- och skaldjur.

EU:s handelsstatistik

Handelsstatistiken i EU redovisas enligt den Kombinerade Nomenklaturen (KN) som är ett system för att klassificera varor när de passerar nationsgränser. Statistiken redovisas av Eurostat och nationella myndigheter på olika aggregeringsnivåer: 2-siffrig, 4-siffrig, 6-siffrig och 8-siffrig nivå. EU:s klassificering är en vidareutveckling av det Harmoniserade Systemet (HS) som World Customs Organization (WCO) har utarbetat, och som används av de flesta av världens länder (Europeiska Kommissionen, 2025). Den 2-siffriga, 4-siffriga och 6-siffriga nivån är densamma i HS och KN (WCO, 2022) men den 8-siffriga nivån i KN är EU-specifik. Total finns det cirka 9 700 varukoder på den 8-siffriga nivån (Eurostat, 2024).

För att undersöka handelsflöden över tid är det viktigt att de kategorier av varor som finns i statistiken är stabila. När förändringar görs av produktkoderna dokumenteras de noga. Till exempel skapades 592 nya koder på åttasiffrig nivå år 2022 (Eurostat, 2024).

I tabell 1 finns exempel på hur fisk- och skaldjur klassificeras på olika aggregeringsnivåer i den Kombinerade Nomenklaturen. Fisk- och skaldjur finns i kapitel 3 i nomenklaturen. På fyrsiffrig nivå finns exempelvis kategorin färsk och kyld fisk. Denna delas sedan upp i underkategorier på sexsiffrig nivå, som till exempel färska och kylda fiskar av släktet *Gadus*, det vill säga torskfiskar. På den åttasiffriga nivån, som är unik för EU, specificeras detta ytterligare till *Gadus morhua*, det vill säga atlanttorsk, färsk eller kyld.

Handel med länder utanför och inom EU

Varuhandel registreras på olika sätt beroende på om handeln sker med andra EU-länder eller med länder utanför EU. Statistik om varuhandel med länder utanför EU kallas för *Extrastat* och baseras på uppgifter från ländernas tullmyndigheter, i Sveriges fall Tullverket. Alla företag som handlar med länder utanför EU måste lämna in import- och exportdeklarationer och dessa data anses ha hög tillförlitlighet (SCB, 2024). Både värde och vikt redovisas för handeln, och värdet definieras som varans pris när den passerar

en landgräns. I varans värde ingår för import frakt- och försäkringskostnader som uppstått i importlandet och för export frakt- och försäkringsutgifter som uppstått i exportlandet. Inga tullavgifter eller skatter (som till exempel moms) ska ingå i värdet (Eurostat, 2020). Dessa värden betecknas som varans statistiska värde för import respektive export.

Varuhandel mellan EU-länder redovisas genom systemet *Intrastat*, där uppgifterna samlas in från företag en gång i månaden. Mindre företag är undantagna från rapporteringsskyldigheten. I Sverige behöver till exempel företag vars årliga export till andra EU-länder understiger 4,5 miljoner kronor inte rapportera. SCB använder skattedeklarationer för att justera för dessa typer av bortfall.

Bortfallsjusteringen finns dock bara tillgänglig för de tre första aggregeringsnivåerna i varumenklaturen, och inte på den mest detaljerade nivån (8-siffrig). Bortfallsjusteringen uppskattades uppgå till cirka 3 procent av det totala export- och importvärdet för alla varor i Sverige under år 2023 (SCB, 2022).

Ett annat problem är att uppgiftslämnarna i Intrastat rapporterar fakturerat värde i stället för statistiskt värde (SCB, 2022), vilket innebär att värdet baseras på det pris som anges på fakturan snarare än ett värde justerat för transport- och försäkringskostnader fram till landsgränsen som i fallet med import från länder utanför EU. SCB använder därför en modellbaserad omräkningsmetod för att räkna om fakturavärde till statistiskt värde (SCB, 2022). Trots dessa justeringar kan det finnas osäkerheter i de slutgiltiga statistiska värdena för handeln med andra EU-länder. Ibland är det även svårt för uppgiftslämnarna att välja rätt varukod vilket kan påverka statistiken i både Intrastat och Extrastat (SCB, 2024).

Handel med fisk och skaldjur kan ibland ske genom att fiskefartyg som är registrerade i ett land fiskar i både nationella havszoner och andra länders zoner och sedan landar fisken utomlands. Enligt EU:s regler registreras då detta som export (Eurostat, 2020). Exempelvis är det vanligt att svenska pelagiska fartyg landar sin fångst i Danmark och då registrerar den som export.

Sammanfattningsvis redovisas värden och vikt för export och import på olika vis beroende på om handeln sker med länder utanför EU eller mellan länder inom EU. Värden på handelsflöden mellan EU-länder är mer osäkra än värden på handelsflöden med länder utanför EU,

Handelsflöden utan förädling

När varor exporteras från ett land till ett annat innebär det oftast att produktion eller förädling sker i exportlandet och att konsumtion eller förädling sker i importlandet. Likaså brukar importerade varor antingen konsumeras eller vidareförädlas i det land som importerar dem. Men det finns ett antal olika typer av handelsflöden som innebär att varor inte förädlas eller konsumeras i det land där de hanteras: merchanting, enkel transitering, kvasi-transitering och re-export (ECE, 2010). I tabell 2 definieras dessa flöden.

Det finns alltså två typer av transiteringar, men det är endast kvasi-transiteringar som ingår i handelsstatistiken. En kvasi-transitering innebär att varor förs in i ett handelsområde via ett medlemsland, där de klareras för fri omsättning innan de skickas vidare till ett annat medlemsland. När en vara försatts i fri omsättning har handelspolitiska åtgärder, förbud och restriktioner tillämpats, andra formaliteter för import uppfyllts och tillämpliga importtullar och andra avgifter tagits ut (SFS 1994:200)). Vid en enkel transitering passerar varorna däremot endast ge-

Tabell 2: Olika typer av icke-förädlad handel och deras inkludering i EU:s statistik.

Flöde	Förklaring	Ingår i EU:s handelsstatistik
Merchanting	Köp och försäljning av varor som inte fysiskt finns i ett land.	Nej
Enkel transitering	Varor som passerar genom ett land.	Nej
Re-export	Varor som importeras av en ägare i ett land och återexporteras till en annan ägare i ett annat land.	Ja
Kvasi-transitering	Varor som importeras till ett land i ett handelsområde (exempelvis EU) där ägaren finns i ett annat land inom området än det land som först tar emot varorna.	Ja

Källa: ECE (2010)

nom handelsområdet utan att klareras för fri omsättning och ingår därför inte i handelsstatistiken.

Till skillnad från re-export sker vid kvasi-transitering inget ägarbyte till ett inhemskt företag i det första mottagarlandet, utan varorna hanteras i stället ofta av en logistikaktör eller skatterepresentant. Re-export innebär i stället att varor importeras av ett företag i ett land, som sedan säljer och exporterar dem vidare. Här sker ett ägarbyte från en utländskt till ett inhemskt företag. Dessa transaktioner räknas som normal handel och inkluderas i både nationell och europeisk handelsstatistik.

Mer om kvasi-transiteringar

Det är vanligt att företag från länder utanför EU använder geografiskt och logistiskt strategiska EU-länder som inkörsport till EU:s inre marknad (SCB, 2024). Dessa kvasi-transiteringar höjer både export- och importsiffrorna i handelsstatistiken för det första mottagarlandet, utan att produkterna konsumeras eller genomgår någon förädling i landet, vilket kan ge en missvisande bild av handelsflödena (Europeiska Kommissionen, 2012).

Fenomenet är särskilt utbrett i länder med stora hamnar eller transitnav, som Nederländerna och Belgien, ett mönster som ibland kallas "Rotterdam-effekten", döpt efter den största hamnen i Europa. Från hamnarna transiteras varor till andra EU-länder utan att genomgå någon bearbetning, vilket leder till en överskattning av både import- och exportsiffror i handelsstatistiken (Eurostat, 2024). I Nederländerna uppskattades värdet av den utgående kvasi-transit handeln till €123 miljarder 2021, vilket utgjorde 17 procent av den totala exporten (CBS, 2022).

Ett exempel på en kvasi-transitering ges i ruta 1, där ett norskt företag producerar lax som säljs till ett franskt företag, med transitering via Sverige.

Skillnaden mellan re-export och kvasi-transitering i detta exempel är att om det hade varit fråga om re-export, skulle ett svenskt företag ha köpt laxen från Norge och importerat den till Sverige. Därefter skulle det svenska företaget ha sålt laxen vidare till Frankrike och exporterat den dit.

Ruta 1: Exempel på kvasi-transitering.

Import till Sverige (första EU-landet). Laxen skickas från Norge till Sverige, där den klareras genom tullen. En svensk aktör tar hand om tullprocedurerna men blir inte ägare av laxen. Det kan vara en logistikfirma eller en skatterepresentant.

Vidare transport till Frankrike (slutdestination i EU). Laxen transporteras vidare från Sverige till Frankrike, där den säljs och konsumeras. Ägarskapet av laxen går från det norska företaget till ett företag som finns registrerat i Frankrike.

Även om EU:s regler för statistikinsamling kräver att kvasi-transiteringar registreras som import och export, kan enskilda medlemsländer välja att publicera handelsstatistik där sådana transiteringar inte ingår. En genomgång som Eurostat (2024) har gjort visar att elva av 27 EU-länder har valt att exkludera kvasi-transiteringar i sin nationella handelsstatistik. Exempel på länder som exkluderar kvasi-transiteringar är Belgien, Nederländerna, Danmark och Kroatien. Både Belgien och Nederländerna har stora containerhamnar där varor från hela världen tas emot för att nå olika delar av EU-marknaden (Eurostat, 2024). För Sveriges del ingår kvasi-transiteringarna i den handelsstatistik som finns tillgänglig på SCB:s hemsida och uppgifter om kvasi-transiteringar går att beställa till en kostnad.

Svenska studier om handel med fisk- och skaldjur

Svenska studier som har använt handelsstatistik för fisk- och skaldjur har noterat problemen med kvasi-transiteringar, men få försök har gjorts att presentera representativa export- och importsiffror för Sverige. Jordbruksverket (2025) uppskattar att 41 procent av värdet av den rapporterade exporten och 29 procent av den rapporterade importen av livsmedel utgörs av kvasi-transiteringar år 2024.¹ Jordbruksverket (2025) undersöker därför storleken av kvasi-transiteringarna för olika livsmedelsprodukter.

Hel laxfisk är den vara som står för den största delen av kvasi-transiteringarna, men även andra fiskprodukter, som fiskfiléer och torsk, har stora kvasi-transiteringar. Utöver fiskprodukter förekommer även kvasi-transiteringar med varor som bananer och vin, men värdet av denna handel är betydligt mindre. Av de varor som Jordbruksverket identifierar som kvasi-transiteringar utgjorde vin 13 procent av importen och bananer 2 procent 2024, men resterande varor är fiskprodukter. För att ge en mer rättvis bild av svensk livsmedelshandel väljer Jordbruksverket att redovisa export och import av livsmedel utan fiskprodukter (Jordbruksverket, 2025).

Borthwick m.fl. (2019) menar att officiell statistik över produktion, import och export av sill och skarpsill ger orimliga resultat i deras beräkningar av svensk konsumtion. Det är bland annat oklart hur stor andel som når konsumtionsmarknaden när man använder handelsstatistik. I handelsstatistiken finns inga särskilda koder för fisk som går till foderproduktion och eftersom en stor del av den fisk som fångas av svenska fartyg går till just foderproduktion blir det svårt att använda handelsdata för att beräkna svensk konsumtion av fisk. De menar också att sill ibland felaktigt rapporteras som skarpsill i exportstatistiken, vilket sannolikt hänger samman med att arterna ofta landas tillsammans vid fiske för foderändamål och därmed kan vara svåra att särskilja. Eftersom sillen

¹ Jordbruksverket benämner denna typ av handel *vidareexport*.

är större och mer lämplig som livsmedel än skarpsillen finns det ett intresse, inte minst ur ett beredskapsperspektiv, att särskilja på arterna.

Även Hornborg m.fl. (2021) påpekar att statistiken över produktion och konsumtion av fisk- och skaldjur är osäker. Särskilt betonas, precis som i Borthwick med flera (2019), oklarheterna med fördelningen mellan sill och skarpsill. Trots att fiskare dokumenterar hur mycket av varje art som landas i loggböcker, har brister i dokumentationen uppmärksamats av ICES (2018) som ansvarar för beståndsuppskattningar (Hornborg m.fl., 2021).

Axelsson och Hornborg (2025) undersöker hur mycket sjömat som finns tillgänglig för svensk konsumtion. I rapporten används vikten av nettohandeln (import minus export) för att beräkna konsumtion och importberoende och därför försvinner problemet med kvasi-transiteringar i stort sett. Om en kvasi-transitering rapporteras både i exporten och importen kommer nettot att vara detsamma som om exporten och importen inte innehöll några kvasi-transiteringar. Däremot kvarstår svårigheter med att identifiera vilka arter och produkter som ingår i handeln. Till exempel kan flera fiskarter grupperas under samma KN-kod, vilket försvårar analyser av specifika arter.

Liknande problem beskrivs i en rapport från Sundblad m.fl. (2020) för Havsmiljöinstitutet, där det konstateras att det är svårt att följa svensk produktion av fisk- och skaldjur genom livsmedelskedjan. Syftet med rapporten är att se hur den svenska konsumtionen av fisk- och skaldjur påverkar havsmiljön i Sverige. Författarna menar här att den officiella handelsstatistiken inte är användbar för deras syften eftersom den slår samman olika arter och beredningsformer.

Data

Vi använder specialbeställda data från SCB för värdet av export, import och kvasi-import av fisk- och skaldjur för åren 2000–2024, samt i vikt för åren 2021–2024. I första hand fokuserar vi på värden i kronor snarare än vikt i ton eller kilo. Värden underlättar jämförelser mellan produkter men i vissa fall kan uppgifter om vikt ge ytterligare information och därför använder vi även dessa uppgifter för att belysa specifika fall. Datamaterialet består av mellan 155–242 fiskeprodukter på KN:s 8-siffriga nivå. Femtio av dessa produkter finns med genomgående under hela tidsperioden.

Som diskuterats ovan är handelsstatistiken på den 8-siffriga nivån inte bortfallsjusterad, vilket innebär att ingen justering har gjorts för att kompensera för att företag som inte har lämnat in uppgifter (SCB, 2025a). Vi har ändå valt att använda den 8-siffriga nivån för att ge en så detaljerad bild av Sveriges handel med fisk- och skaldjur som möjligt. Detta påverkar endast handeln med andra EU-länder och inte handel med länder utanför EU som baseras på uppgifter från Tullverket (SCB, 2024). Eftersom en stor del av importen kommer från Norge är importuppgifterna mer tillförlitliga än exportuppgifterna. I genomsnitt kom 88 procent av den rapporterade importen av fisk- och skaldjur från Norge 2021–2024. Exporten gick däremot till länder inom EU i stor utsträckning och därmed är uppgifterna för denna något mer osäkra.

Tabell 3 visar de KN-koder som vi definierar som fisk- och skaldjur i denna rapport. Förutom alla varor i den 2-siffriga produktkoden 03 som benämns *fisk samt kräftdjur, blötdjur och andra ryggradslösa vattendjur* ingår en del fisk- och skaldjursprodukter i andra 2-siffriga KN-koder. I tabellen anges vilka KN-koder som innehåller relevanta varor, definitioner för varugrupperna och exempel på varor som ingår i varugruppen.

Tabell 3: KN-koder för fisk- och skaldjur som ingår i analysen.

KN-kod	Produktgrupp	Exempel på varor
KN 03	Fisk samt kräftdjur, blötdjur och andra ryggradslösa vattendjur	Färsk, kyld, fryst fisk och skaldjur
KN 051191	Produkter av fisk eller av kräftdjur, olämpliga för livsmedel	Fiskavfall
KN 1504	Fetter och oljor	Fiskleverolja, fiskolja
KN 1604	Fisk, beredd eller konserverad	Tonfisk på burk, sardiner, fiskfiléer i sås
KN 1605	Kräftdjur, blötdjur och andra ryggradslösa vattendjur, beredda eller konserverade (exkl. rökta)	Räkor i lag, musslor utan skal (ej rökta)
KN 23012000	Mjöl och pelletar	Produkt till djurfoder
KN 23099010	Limvatten	Produkt till djurfoder

Vi använder uppgifter om kvasi-import för att justera Sveriges import- och export av fisk- och skaldjur. Eftersom kvasi-importen registreras som import i handelsstatistiken, trots att varorna bara passerar Sverige på väg till ett annat EU-land, överskattar den rapporterade importen hur mycket som är avsett för den svenska marknaden. Genom att subtrahera kvasi-importen får vi en mer träffsäker bild av den faktiska importen, det vill säga den mängd fisk och skaldjur som verkligen stannar i Sverige för konsumtion eller vidareförädling.

Denna justering är däremot svårare att göra på exportsidan. I teorin borde kvasi-importen motsvaras av en kvasi-export, det vill säga en vara som först importeras till Sverige från ett land utanför EU, och därefter exporteras vidare till ett annat EU-land utan att ha haft någon egentlig koppling till svensk produktion eller konsumtion. I brist på uppgifter om kvasi-export använder vi istället kvasi-import för att justera exporten. Det gör att vår justerade exportstatistik blir mer osäker, särskilt eftersom stora delar av den svenska exporten av fisk- och skaldjur går till andra EU-länder.

För att räkna ut den justerade importen och exporten, har den rapporterade importen och exporten subtraherats med kvasi-importen på KN-8 nivå. När kvasi-importen subtraheras från exportstatistiken kan visa varukoder få negativa värden. Detta är ett metodproblem som troligtvis hänger samman med de osäkerheter för exportstatistiken som påtalats ovan. Problemen uppstår framför allt på detaljerad varunivå. Om resultaten blivit negativt har värdet ersatts med en nolla. För att närmare undersöka exporten av pelagiska arter jämförs handelsdata med data om landningar av fisk i utlandet från Havs- och vattenmyndigheten.

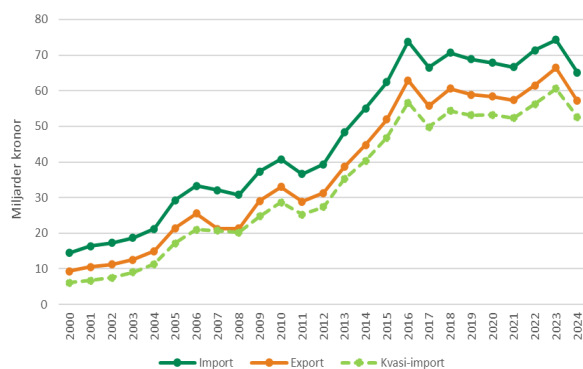
Resultat

I detta kapitel presenterar vi analysen av Sveriges handel med fisk- och skaldjur under perioden 2000–2024. Vi börjar med en översikt av den totala importen och exporten som den redovisas i handelsstatistiken (det vill säga inklusive kvasi-transiteringar) samt kvasi-importens omfattning. Därefter redovisar vi den justerade handelsstatistiken, det vill säga när kvasi-importen exkluderas från import- och exportsiffrorna.

När kvasiimport ingår i handeln

Figur 1 visar den officiellt rapporterade importen och exporten av fisk- och skaldjur i miljarder kronor, i fasta priser, under åren 2000–2024.² Vi kan se att både import och export har ökat under tidsperioden (importen med 350 procent och exporten med 511 procent) och år 2024 uppgick importen till 65 miljarder kronor och exporten 57 miljarder kronor. Ökningarna har framför allt skett fram till 2016.

Figur 1: Total import, export och kvasi-import av fisk- och skaldjur i miljarder kronor 2000–2024, (fasta priser, 2024 = 100).

Den streckade ljusgröna linjen visar att kvasiimporten utgör en stor del av den totala handeln under hela tidsperioden. Från 2000 till 2016 ökade kvasiimporten från 6 miljarder kronor till 57 miljarder kronor räknat i fasta priser. År 2024 utgjorde kvasiimporten 82 procent av importen och 93 procent av exporten.

Tabell 4 visar de tio största importprodukterna (på 8-siffrig nivå) under 2021–2024. Den femte kolumnen visar kvasiimportens andel av totalimporten för respektive produkt, och kolumn sex visar hur stor andel av den totala fisk- och skaldjursimporten som utgörs av kvasiimport av den aktuella produkten. Exempelvis utgjordes 95 procent av atlantlaxen (färsk eller kyld) av kvasiimport. Samtidigt står denna lax en-

samt för 59 procent av den totala importen av fisk- och skaldjur.

Importen av hel atlantlax, färsk eller kyld, är störst. En stor andel av denna export går vidare till andra EU-länder, där de största mottagarna år 2024 var Polen (7,5 miljarder kronor), Frankrike (6,8 miljarder kronor) och Spanien (5,9 miljarder kronor). Även laxfiléer (kylda och frysta) som importeras till Sverige går till största delen vidare till andra länder. All den saltade och torrade torsken går vidare, liksom majoriteten av den kylda och frysta torsken. Även en stor del av den öring (regnbåge) som importeras till Sverige transiteras vidare till andra länder. Importen av räkor är däremot i huvudsak avsedd för den svenska marknaden då kvasi-transiteringarna endast utgör två procent av den totala importen. Samma sak gäller för frysta torskfiléer.

Tabell 5 visar motsvarande tabell för de tio mest exporterade varorna (8-siffrers nivå i KN) 2021–2024. Många produkter i listan består till över 90 procent av kvasiimport. När det gäller färska och kylda laxfiléer är kvasiimporten större än exporten, vilket gör att andelen överstiger 100 procent. Det är oklart varför det blir så men eftersom exporten i stor utsträckning är riktad till länder inom EU och därför kan vara underskattad är det inte orimligt. Siffrorna ska alltså tolkas med viss försiktighet men trots det är det tydligt att kvasi-transiteringar är den vanligaste typen av handel för produkterna i tabell 5.

Bland övriga varor finns stor variation med varor som ibland har stora andelar kvasihandel. Exempel på sådana varor är fryst gräsej, hackat och malet kött av sill och strömming, beredda räkor, fryst makrill, fryst sill och strömming, fiskavfall och färsk och kyld makrill. När det gäller färsk sill, strömming och skarpsill som vi kommer att diskutera vi-

² Fasta priser är beräknade med produktionsproduktionsindex (PPI) för produkter från jordbruk, skogsbruk och fiske (SCB).

Tabell 4: De tio största importprodukterna, miljarder kronor, genomsnitt för 2021–2024 (fasta priser, 2024 = 100).

KN-kod	Namn	Import, totalt	Kvasi, totalt	Kvasi av produkten	Kvasi av total import
03021400	Atlantlax, färsk eller kyld	43,6	41,4	95%	59%
03044100	Laxfiléer, färska eller kylda	7,2	5,9	83%	8%
03048100	Laxfiléer, frysta	3,3	2,0	60%	3%
03055190	Torsk, saltad/torkad	1,1	1,1	100%	2%
03025110	Torsk, färsk eller kyld	1,1	1,0	94%	1%
16052110	Räkor, beredda eller konserverade i små förpackningar	1,4	0,0	2%	0%
03056200	Torsk, saltad/saltlake	1,0	1,0	100%	1%
03047190	Torskfiléer, frysta	0,8	0,0	2%	0%
03021120	Öring, färsk eller kyld	0,5	0,5	98%	1%
03036310	Torsk, fryst	0,5	0,4	89%	1%
	Övriga	10,2	3,6	35%	5%
	Totalt	70,7	57,0		81%

Tabell 5: De tio största exportprodukterna, miljarder kronor, genomsnitt för 2021–2024, (fasta priser, 2024 = 100).

KN-kod	Namn	Export, totalt	Kvasi, totalt	Kvasi av produkten	Kvasi av total export
03021400	Atlantlax, färsk eller kyld (ej filéer)	43,3	41,4	96%	67%
03044100	Laxfiléer, färska eller kylda	5,8	5,9	103%*	10%
03048100	Laxfiléer, frysta	2,6	2,0	77%	3%
03055190	Torsk, saltad/torkad	1,1	1,1	100%	2%
03025110	Torsk, färsk eller kyld	1,0	1,0	99%	2%
03056200	Torsk, saltad/saltlake	1,0	1,0	100%	2%
03021120	Öring, färsk eller kyld	0,8	0,5	62%	1%
03036310	Torsk, fryst	0,4	0,4	100%	1%
03048600	Filéer av sill och strömming, frysta	0,4	0,4	97%	1%
03031300	Atlantlax, fryst	0,3	0,3	93%	0%
	Övrigt	5,1	2,6	51%	4%
	Totalt	61,7	56,6		92%

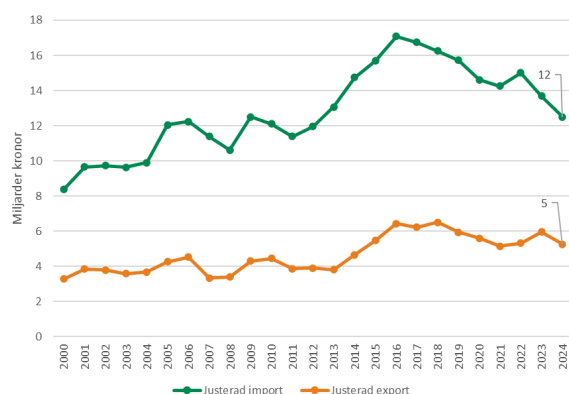
* Notera att kvasi-exporten är större än exporten för laxfiléer.

dare nedan är kvasi-importen mycket liten (mindre än en procent för sill och strömming och ingen rapporterad kvasi-import av skarp-sill).

Justerad handel med fisk- och skaldjur

Figur 2 visar justerad import och export, dvs. båda värdena är rensade från kvasi-import. Den justerade importen av fisk- och skaldjur ökade under perioden med 49 procent vilket är betydligt mindre än ökningen av den rapporterade importen (ojusterad) i figur 1. Den justerade exporten har ökat med 60 procent. År 2024 uppgick den justerade importen och exporten till 12 respektive 5 miljarder kronor. Ökningarna sker framför allt fram till år 2016 då båda flödena börjar minska istället.

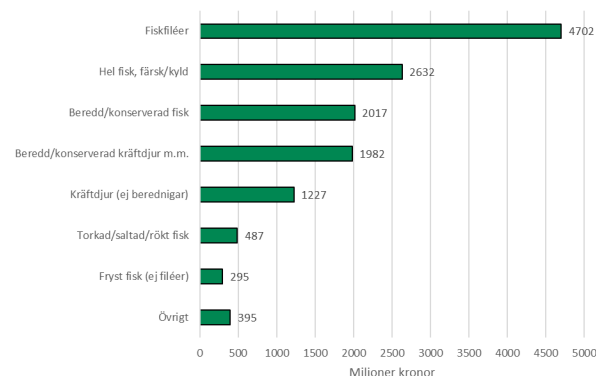
Figur 2: Total justerad import och export, miljarder kronor (fasta priser, 2024 = 100)

Justerad import

Vi börjar med att titta närmare på hur importen ser ut i olika produktgrupper (KN:s 4-siffriga nivå) när kvasi-importen exkluderas. Som nämnts ovan är importstatistiken mer tillförlitlig än exportstatistiken eftersom majoriteten av importen kommer från Norge. Figur 3 visar att importen av *fiskfiléer* är stor, där i genomsnitt 4,7 miljarder importerades till Sverige per år 2021–2024. I denna kategori är lax, torsk, gråsej, alaska pollock, makrill och tonfisk de vanligaste arterna.

Figur 3: Justerad import inom olika produktgrupper (KN-4), genomsnitt 2021–2024 (miljarder kronor).

Även importen av hel fisk (färsk/kyld) är stor och uppgår till cirka 2,6 miljarder kronor per år i genomsnitt. Stora delar av denna import utgörs av lax, men även torsk, atlantthelgeflundra, långa och kolja är viktiga importarter. Produktgruppen *beredd och konsverad fisk* består bland annat av panerade fiskfiléer av olika slag. Viktiga arter bland de beredda produkterna är lax, tonfisk, alaska pollock, makrill och sill. Här ingår till exempel den sill som importeras av den svenska beredningsindustrin (s.k. sill på tunna) som används för att göra inlagd sill (Jordbruksverket, 2024). Vi återkommer till handeln med sill och strömming längre ned i rapporten.

Beredda kräftdjur består till stora delar av förpackade räkor (exempelvis räkor liggande löst i förpackningar som väger mindre än två kilo). I övriga kategorier finns bland annat rökt lax (som ingår i produktgruppen torkad, saltad och rökt fisk) och fryst torsk (i produktgruppen *fryst fisk*). I produktgrupperna som visas som övriga fiskprodukter i diagrammet ingår bland annat olika typer av musslor, fiskolja och fiskmjöl.

För att ytterligare undersöka vilka varor som ingår i de olika produktgrupperna undersö-

ker vi importen för de fem viktigaste varorna på 8-siffrig nivå. Figur 4 visar hur värdet av importen av dessa varor har utvecklats sedan 2012.³

De fem största importvarorna utgjorde ungefär 43 procent av den totala justerade importen. En stor del av importen består av lax av olika former. Hel atlantlax (färsk/kyld) är den vanligaste formen men både kylda och frysta laxfiléer är också stora importvaror. Likaså är torskfiléer och räkor bland de största importvarorna. Importen av färsk och kyld lax ökade fram till och med 2016 och har därefter minskat något. När det gäller fiskfiléer (kylda, frysta av lax och torsk) syns inga större förändringar i importen. Importen av beredda räkor ökade något mellan 2012 och 2016 men därefter syns inga större förändringar.

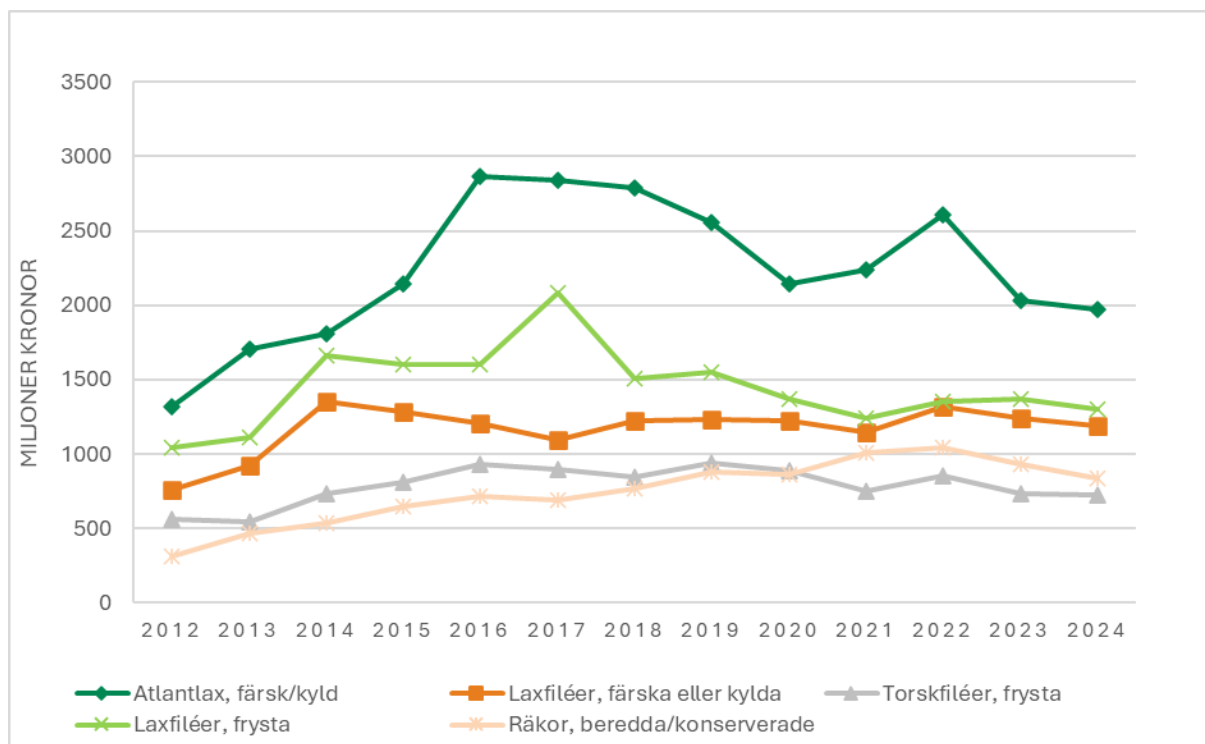
Justerad export

Figur 5 visar den justerade exporten för de

fem viktigaste produkterna. Dessa fem produkter motsvarar mellan 32 – 82 procent av den totala justerade exporten under tidsperioden (55 procent år 2024). Här ser vi att den justerade exporten fortfarande till stor del består av hel färsk eller kyld lax, som är betydligt större än andra varor och uppgick till knappt två miljarder kronor år 2024. Exporten av regnbåge är också viktig, även om denna tycks ha minskat sedan toppåret 2017. Likaså är färsk sill och strömming en viktig exportvara.

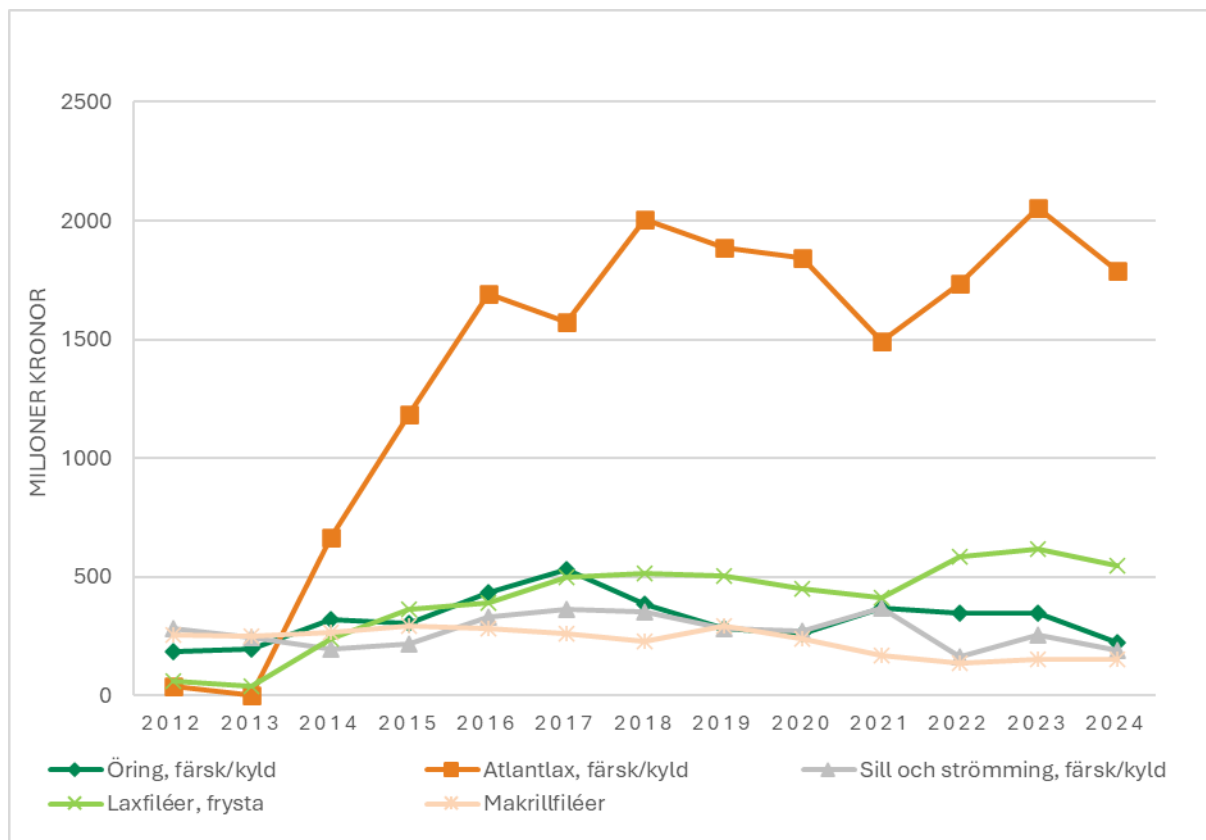
Det är dock svårt att med säkerhet förklara varför exporten av atlantlax är så pass omfattande eftersom Sverige till vår kännedom i dagsläget inte har någon betydande produktion av atlantlax. En möjlig förklaring är att en stor del trots allt fortfarande utgörs av kvasi-export, men att exportvärdet inkluderar olika kostnader som tillkommer när laxen transiteras genom Sverige, exempelvis transport och hantering.

Figur 4: De största importvarorna, justerad import, 2012–2024 (miljoner kronor, fasta priser, 2024 = 100).

³ Utvecklingen visas i detta fall från 2012 och inte 2000 eftersom kodbyten genomfördes mellan 2011–2012.

Figur 5: De största exportvarorna, justerad export, 2012–2024 (fasta priser, 2024 = 100).

För att undersöka detta närmare har vi jämfört export och import i termer av vikt. Då framgår det att 99 procent av den färska eller kylda laxen utgjordes av kvasi-import i genomsnitt 2021–2024 (jämfört med 96 procent av exportvärdet, se tabell 5). Genom att vidare beräkna värde per kilo ser vi i tabell 6 att exportpriset är tre kronor högre per kilo än importpriset för hel färsk/kyld atlantlax. Det innebär att laxen i genomsnitt blir tre kronor dyrare när den passerar genom Sverige. Även för frysta laxfiléer, som också har ökat under perioden, är värdet för exporten högre än värdet för importen (skillnaden är sex kronor per kilo). Dessa prisskillnader tyder på att det tillkommer kostnader under transiteringen när laxen passerar Sverige, vilket kan förklara varför exportvärdet för lax är fortsatt högt även efter justeringar för kvasi-transiteringar.

För att ge en kompletterande bild av hur svensk export av fiskprodukter ser ut, undersöker vi också de största varorna mätt i vikt i den justerade exporten (se Figur 6). När exporten i stället mäts på detta vis ser vi att största delen av exporten består av pelagiska arter som fångas av det svenska yrkesfisket. Skarpsill, sill och strömming och makrill exporteras från Sverige till andra länder. Även kategorin färsk och kyld fisk, inte annars nämnd (i.a.n) innehåller rimligtvis till stora delar pelagisk fisk (framför allt tobis). Den pelagiska fisken fiskas till stora delar av svenskregistrerade fartyg som lossar fisk för foderproduktion i Danmark. Som vi ser finns ingen uppdelning i statistiken som visar om den pelagiska fisken används till foder eller konsumtion. Det har också, som nämnts ovan, påpekats i tidigare litteratur att sill ibland rapport-

Tabell 6: Prisskillnad på laxprodukter vid import och export, kr/kg (genomsnitt 2021–2024).

Produkt	Kod	Importpris	Exportpris	Prisskillnad
Atlantlax, hel färsk/kyld	03021400	93	96	3
Laxfiléer, färska/kylda	03044100	136	140	4
Laxfiléer, frysta	03048100	145	151	6

eras som skarpsill i exportstatistiken, vilket gör att siffrorna för dessa båda arter ska tolkas med försiktighet. Vi tittar närmare på handeln med pelagisk fisk nedan. Även fiskavfall, som kommer från fiskberedningsindustrin och skickas till fiskmjölsfabriker i Danmark, (Jordbruksverket, 2024) är en viktig exportvara när exporten mäts i vikt.

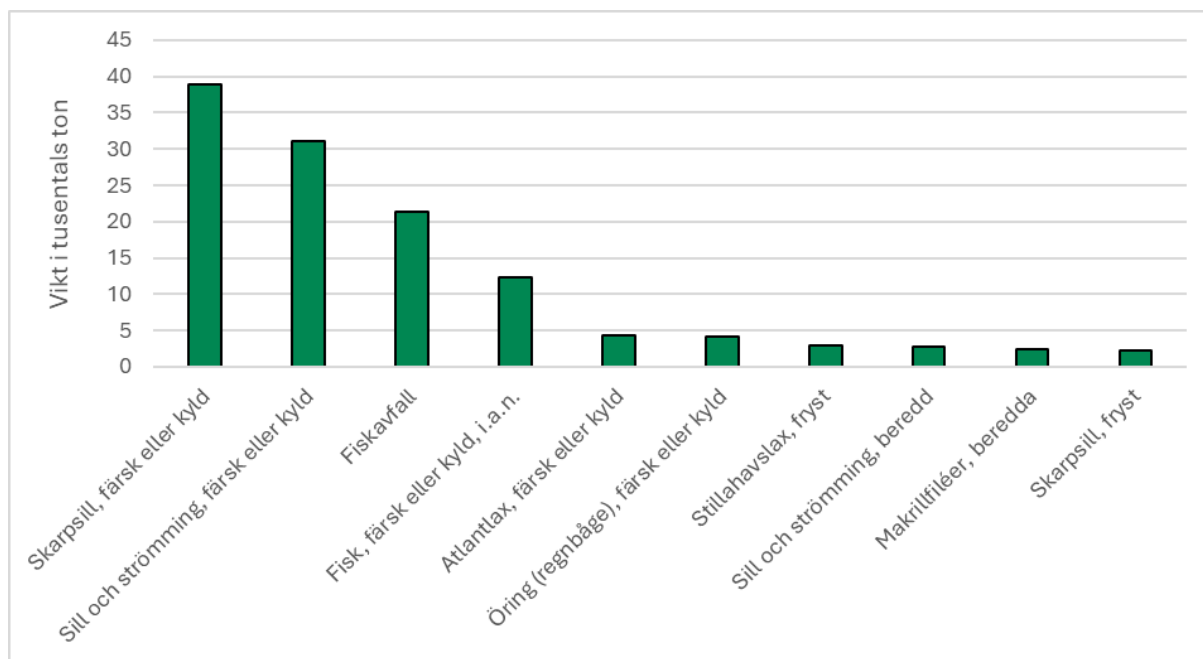
Bland övriga arter märks öring (regnbåge) som exporteras från den svenska vattenbruksproduktionen. Beredningsindustrin exporterar också en del sill, makrill och skarpsill. När ex-

porten mäts i vikt istället för värde blir rangordningen en annan. Värdet av regnbågsexporten (224 miljoner kronor 2024) är till exempel större än värdet av exporten av färsk och kyld skarpsill (165 miljoner kronor 2024) eller färsk sill och strömming (190 miljoner kronor 2024). Regnbågen är alltså värd betydligt mer per kilo än de pelagiska arterna som ofta går till foderproduktion.

Handel med pelagiska arter

Det pelagiska fisket utgör en central del av den svenska fiskenäringen, både vad gäller land-

Figur 6: De största exportvarorna, justerad export, genomsnitt 2021–2024, vikt i tusentals ton.

ningar och handel. Arter som sill och strömming, skarpsill och makrill fiskas i både Östersjön och Nordsjön och står för en stor del av Sveriges fiskexport. Samtidigt importeras olika beredda och konserverade produkter av pelagisk fisk, särskilt sill, som vidareförädlas och konsumeras på den svenska marknaden eller exporteras.

Figur 7 visar justerad import av pelagiska arter⁴, med fokus på de mest handlade produkterna. Importvärdet uppgår till totalt 479 miljoner kronor, och domineras av beredd/ konserverad sill och strömming (154 miljoner kronor), beredda/ konserverade makrillfiléer (131 miljoner kronor) och frysta makrillfiléer (89 miljoner kronor).

Exportvärdet (Figur 8) uppgår till närmare en miljard kronor (967 miljoner kronor), med färsk/ kyld sill och strömming (204 miljoner kronor),

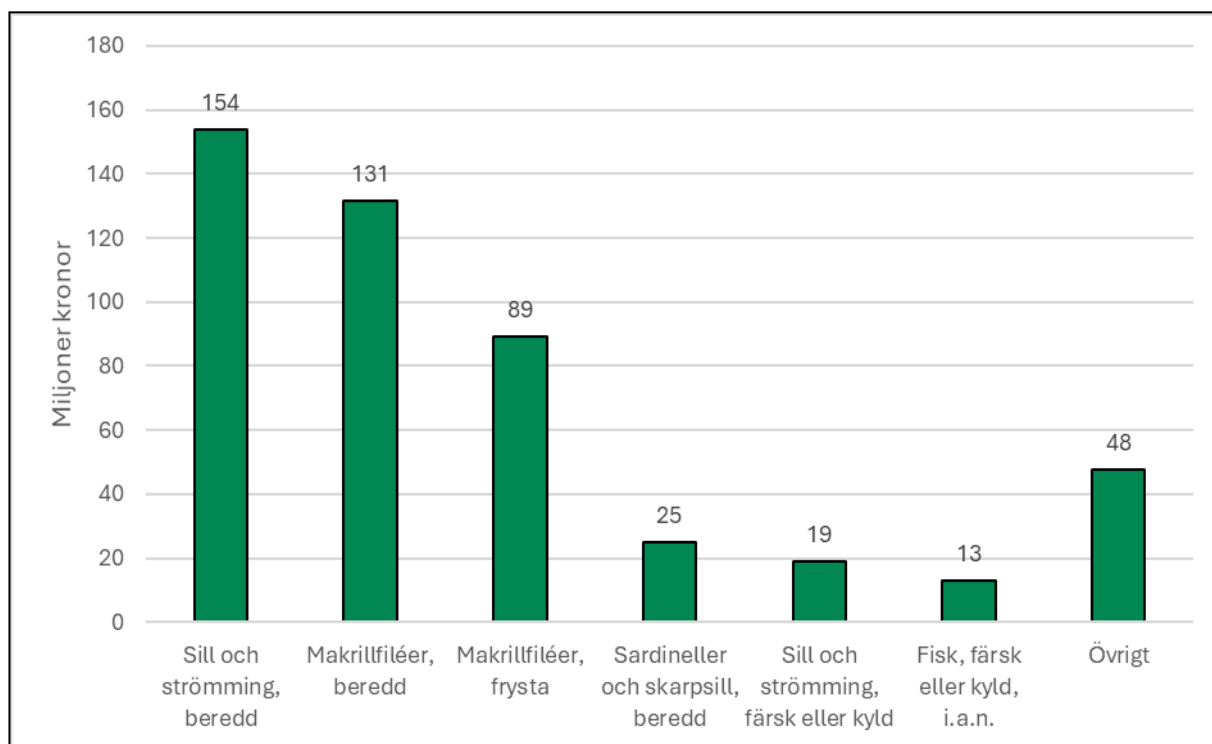
beredd/konserverad sill och strömming i olika förpackningar (194 miljoner kronor)⁵ och färsk/ kyld skarpsill (185 miljoner kronor) som de viktigaste exportvarorna.

Även beredda/konserverade makrillfiléer (149 miljoner kronor) och andra beredningar av makrill⁶ (89 miljoner kronor) är viktiga pelagiska arter i den svenska exporten. Bland övrig export märks färsk och kyld fisk i.a.n (troligtvis till stor del tobis), beredd skarpsill och fryst skarpsill.

Utlandslandningar och export

I denna del analyserar vi relationen mellan svensk (justerad) export av färsk pelagisk fisk och de landningar som sker direkt i utländska hamnar. Som tidigare nämnts är landningar i utlandet en del av den totala exporten. Syftet är att undersöka i vilken utsträckning handelssta-

Figur 7: Justerad import av pelagiska arter, miljoner kronor (medel 2021–2024, fasta priser 2024 = 100).

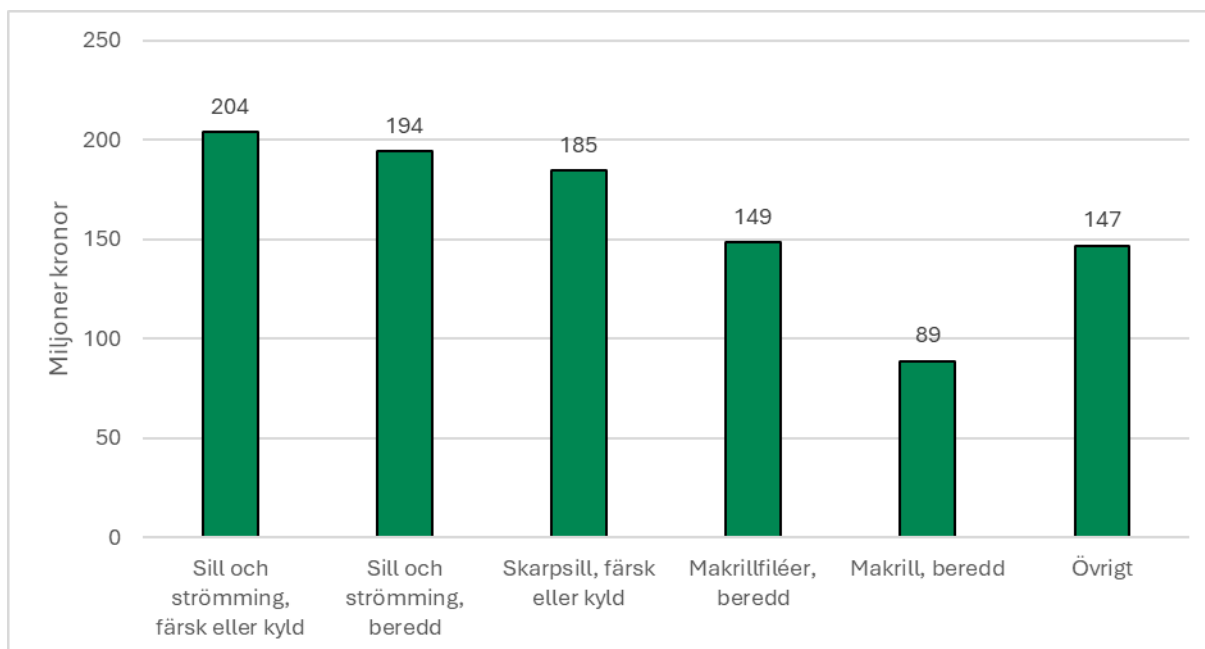

⁴ Vi inkluderar även kategorin färsk eller kyld fisk, i.a.n eftersom vi misstänker att denna kategori innehåller stora mängder tobis (en viktig målart för det pelagiska fisket).

⁵ Två 8-siffriga koder har slagits samman för beredd sill och strömming: 16041299 och 16041291.

⁶ Kategorin innehåller även sardiner men vi misstänker att det är makrill som är den viktiga arter för svensk export här.

Figur 8: Justerad export av pelagiska arter, miljoner kronor (medel 2021–2024, fasta priser 2024 = 100).

tistiken och landningsstatistiken stämmer överens samtidigt som vi ger en bild av hur handeln i första steget i värdekedjan ser ut (dvs. vi inkluderar inte förädlade produkter). Ett syfte är också att försöka förstå hur stor del av exporten av pelagiska arter som i dag inte används för livsmedelsproduktion. Ur ett beredskapsperspektiv är detta en viktig fråga, eftersom det finns en potentiell möjlighet att i framtiden styra om delar av denna export till konsumtion i Sverige (Jordbruksverket, 2024).

Eftersom Sverige saknar egen foderproduktion går i princip all fisk som används till foder vidare till andra länder, främst Danmark (Jordbruksverket, 2024). Enligt Jordbruksverket (2023) gick cirka 60 procent av den svenskfångade sillen och 95 procent av skarpsillen till foderproduktion i Danmark under 2021 (räknat i vikt).

Statistiken om utlandslandningar är hämtad från HaV:s statistiska meddelanden, medan exportstatistiken kommer från SCB:s handelssta-

tistik. Utlandslandningarna är uppdelade i skarpsill för konsumtion, sill och strömming för konsumtion samt en separat kategori för foderfisk. Den senare innefattar framför allt skarpsill, sill och strömming samt tobis (Landsbygdsnätverket, 2022), men fördelningen av dessa arter är oklar (HaV, 2024). Den justerade exporten inkluderar skarpsill (färsk/kyld), sill och strömming (färsk/kyld), och vi har även valt att inkludera övrig färsk och kyld fisk (*färsk och kyld fisk, i.a. n.*), eftersom tobis, som är en art som fiskas enbart med syftet att bli foderfisk, inte redovisas i handelsstatistiken, men sannolikt ingår i denna kod.

En viktig skillnad mellan källorna är att HaV gör en uppdelning mellan konsumtions- och foderfisk för utlandslandningarna, en uppdelning som inte finns i handelsstatistiken från SCB (som noterat från tidigare studier (Borthwick m.fl., 2019). Därmed är det oklart hur stor andel av den exporterade sillen och skarpsillen som går till foder respektive konsumtion. Samtidigt

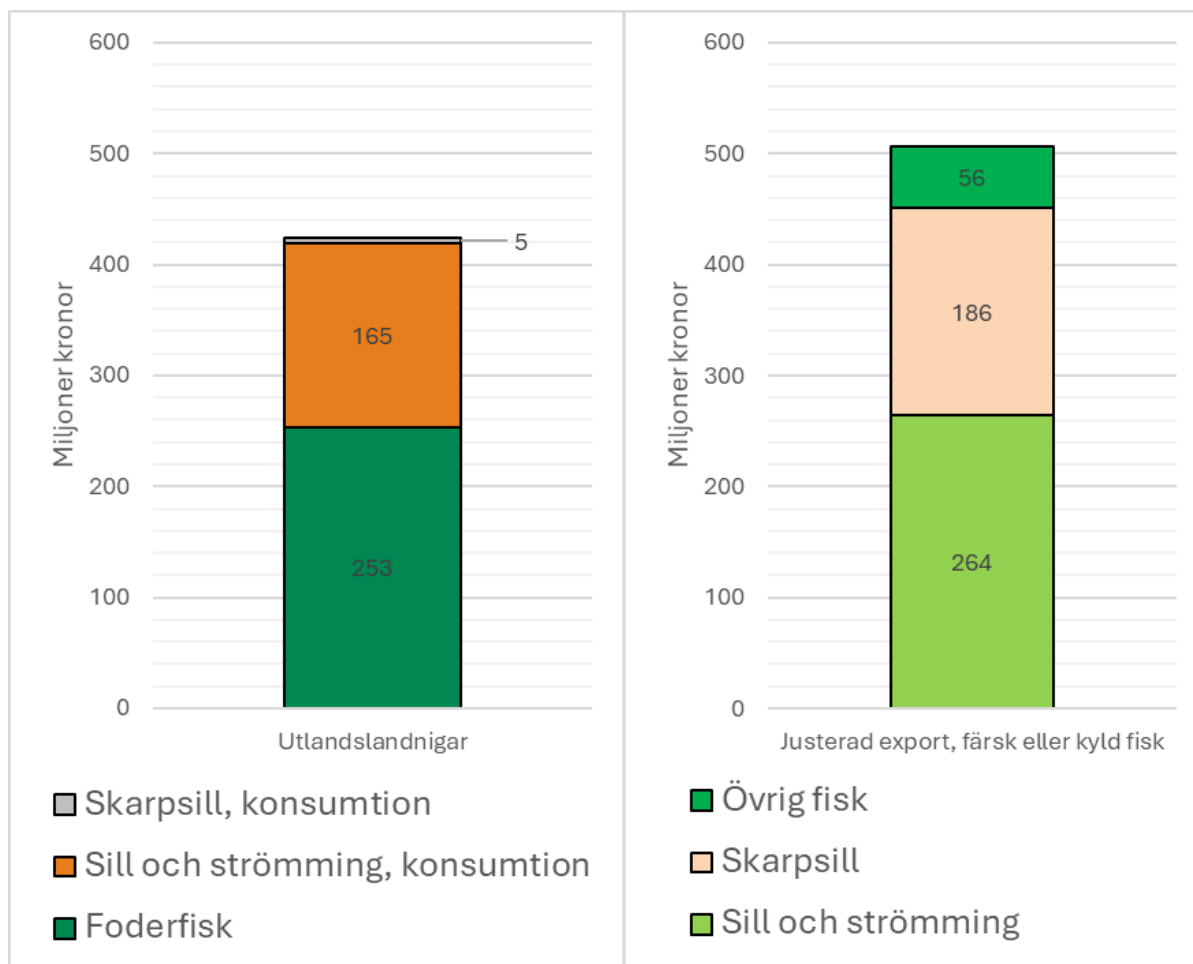
saknas detaljerad information om artfördelningen för utlandslandad foderfisk i Hav:s statistik.

Figur 9a och 9b visar utlandslandningarna och den justerade exporten i genomsnitt för åren 2021–2023.⁷ Det första diagrammet visar värdet av utlandslandningarna, som alltså är en delmängd av exporten. Värdet av utlandslandad foderfisk uppgick till 253 miljoner kronor per år, medan landningar av sill och strömming till konsumtion uppgick till 165 miljoner kronor. Skarpsill till konsumtion uppgick till 5 miljoner kronor. Den justerade exporten under samma

period uppgick till 186 miljoner kronor för skarpsill, 264 miljoner kronor för sill och strömming samt 56 miljoner kronor för övrig färsk och kyld fisk.

Att den totala exporten (507 miljoner kronor) är större än utlandslandningarna (424 miljoner kronor) är alltså väntat, eftersom inte all fisk landas direkt från fartyg i utlandet. Landningar av foderfisk sker också i svenska hamnar, som till exempel Norrsundet eller Simrishamn, och transporteras sedan vidare med lastbil till foderfabriker i Danmark (Jordbruksverket, 2023).

Figur 9a och 9b: Landningar i utlandet och export av färsk eller kyld sill och strömming, foderfisk, skarpsill och övrig fisk, miljoner kronor (medel 2021–2023, fasta priser 2024 = 100).

Källa: Det yrkesmässiga fisket i havet 2021–2023 och SCB.

⁷ HaV har endast data fram till 2023, därav genomsnittet 2021–2023. Priserna är trots det angivna i 2024-års priser för att jämförelser med andra delar av rapporten ska bli så bra som möjligt.

Även om det är oklart exakt hur mycket av den exporterade fisken som går till foder är det tydligt att den största delen av exporten utgörs av utlandslandningar och att mer än hälften av fisken går till foderproduktion. När det gäller skarpsill är det en mycket liten del som används till humankonsumtion medan majoriteten av den sill och strömming som exporteras används för detta ändamål. Det är dock som tidigare påpekats oklart hur fördelningen mellan sill och skarpsill görs då den läggs in i exportstatistiken. Eftersom sill och strömming är en viktig art både för foderfisket och som livsmedelskälla tittar vi vidare på denna art i handelsstatistiken och undersöker handeln i olika delar av förädlingskedjan.

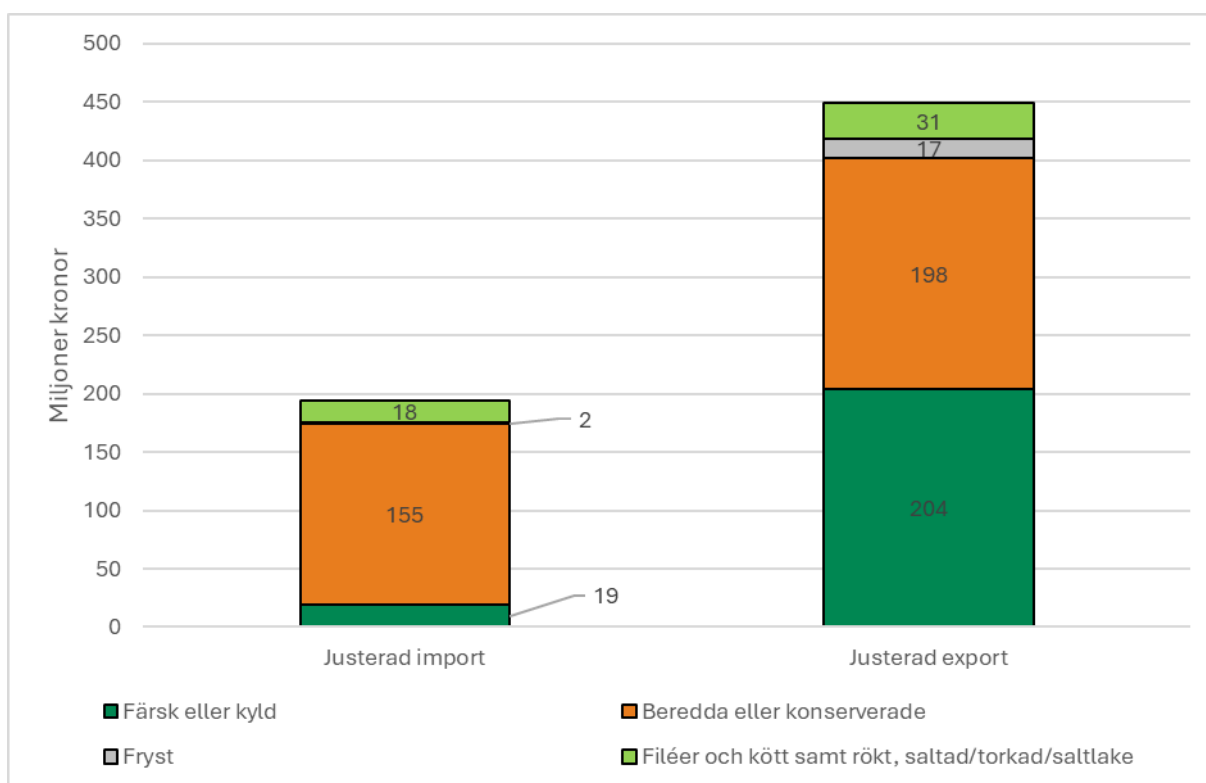
Sill och strömming

Figur 10 fokuserar på handeln med sill och strömming.⁸ Handeln delas in i fyra olika förädlingstyper: färsk/kyld, fryst, beredd/konserverad och rökt/saltad.

Vi kan konstatera att det totala exportvärdet är mer än dubbelt så högt som importvärdet, med 433 respektive 194 miljoner kronor. Exporten består som framgick ovan av färsk eller kyld sill och strömming som i stor utsträckning utgörs av landningar i utlandet och används bland annat till foderproduktion (till ett värde av 204 miljoner kronor).⁹

Den största importprodukten är beredd/konserverad sill och strömming (155 miljoner kronor). Sill som filéats och lagts in på tunna är

Figur 10: Justerad import och export av sill och strömming, miljoner kronor (medel 2021–2024, fasta priser 2024 = 100).

Källa: Det yrkesmässiga fisket i havet 2021–2023 och SCB.

⁸ Figur 10 visar den justerade importen och exporten av sill och strömming hopslagna till fyra grupper. Färsk, kyld består av KN-8 kod 03024100, fryst är 03035100, beredda och konserverade är koderna 16041210, 16041291 och 16041299. Den sista kategorin består av följande fem koder: 03048600, 03049923, 03054200, 03055430 och 03056100.

⁹ Notera att jämförelseperioden är en annan än i figur 9b.

en viktig insatsvara till den del av den svenska fiskberedningsindustrin som tillverkar inlagd sill i glasburk. Denna råvara importeras huvudsakligen från Norge, men även från Danmark och Island (Jordbruksverket, 2024).

Även exporten av beredd/konserverad sill och strömming är betydande (198 miljoner kronor). När vi undersöker importen och exporten närmare är det tydligt att det sker en värdeökning när beredd sill importeras och senare exporteras från Sverige. Den största handeln (81 procent av beredd sill och strömming) sker inom den 8-siffriga produktkategorin som benämns: *Sill och strömming, beredda eller konserverade, hela eller i bitar, men inte hackade eller malna (exkl. i hermetiskt tillslutna förpackningar samt sill och strömmingsfiléer, endast panerade, även förstekta i olja, frysta)*. Värdet per kilo för importen inom denna kategori är 17 kronor per kilo medan värdet av exporten är 39 kronor per kilo. Exporten är alltså värd mer än dubbelt så mycket som importen. Rimligtvis är det sill i tunna som importeras och förädlas till sill i glasburkar som exporteras (Jordbruksverket, 2024).

Importen av hel färsk eller kyld sill och strömming är marginell. Den sill och strömming som importeras till Sverige är alltså redan förädlad när den kommer till den svenska beredningsindustrin.

Slutsatser och diskussion

När det gäller svensk handel med fisk- och skaldjur har det länge varit svårt att få fram statistik som visar handel som bedrivs av svenskt fiske och beredningsindustri. På senare tid har den svenska krisberedskapen blivit en viktigare fråga vilket skapat ett större behov att kartlägga livsmedelsflöden, inklusive flöden av fisk- och skaldjur. För att kunna planera inför kriser och allvarliga händelser är det viktigt att kunna ana-

lysera statistik om svensk produktion, konsumtion och handel av fisk- och skaldjur.

I den svenska utrikeshandelsstatistiken rapporteras export och import enligt gällande lagstiftning: om en vara förtullas, klassas den som import, oavsett vad som sedan händer med den. Det innebär att även varor som passerar genom Sverige utan att något ägarbyte sker inom landet ändå registreras i handelsstatistiken. Detta kallas för kvasi-transitering. En stor del av den officiellt rapporterade svenska handeln med fisk- och skaldjur utgörs just av kvasi-transiteringar, i huvudsak av norsk fisk som är avsedd för andra EU-länder.

I denna rapport granskas statistik över svensk handel med fisk- och skaldjursprodukter. Vi undersöker för det första hur mycket av den rapporterade importen och exporten som utgörs av kvasi-transiteringar. Med hjälp av specialbeställda data från SCB justeras sedan statistiken för att ge en mer korrekt bild av den handel som berör svenska företag och konsumenter. Särskilt fokus läggs på analys av handeln med pelagiska arter, där vi dels undersöker om den fisk som exporteras används som livsmedel eller foder, dels undersöker handeln med olika former av sill och strömming.

Den officiellt rapporterade exporten av fisk- och skaldjursprodukter bestod till 92 procent av kvasi-transiteringar, det vill säga produkter som importeras och går vidare till andra EU-länder utan att bearbetas. Importen bestod i sin tur till 81 procent av kvasi-transiteringar. Denna transithandel domineras av hel färsk och kyld atlantlax.

Efter att ha justerat handelsstatistiken beräknas den totala svenska importen uppgå till 12 miljarder kronor och exporten till 5 miljarder kronor år 2024. Den justerade exporten utgörs fortfarande till stor del av färsk/kyld atlantlax och

laxfiléer. Vi bedömer att det är osannolikt att denna lax kommer från svensk produktion eftersom Sverige i dagsläget inte har någon betydande inhemsk produktion av lax. Det är snarare ett resultat av att justeringen på exportsidan är mer osäker än på importsidan och är troligtvis fortfarande frågan om kvasi-transiteringar från Norge. Denna bedömning stärks vid en jämförelse i vikt, där det framgår att 99 procent av den exporterade hela färska/kylda laxen utgörs av kvasi-transiteringar och att värdet per kilo är tre kronor högre för exportpriset än importpriset. Skillnaden skulle kunna utgöras av transport- eller försäkringskostnader snarare än värdet av förädling i Sverige.

Den justerade importen, som omfattar fisk som processas eller konsumeras i Sverige, har ökat med knappt 50 procent sedan år 2000 och består också till stor del av färsk/kyld atlantlax men också av frysta laxfiléer, frysta torskfiléer och beredda räkor. Importen ökade mycket fram till 2016 och har därefter minskat.

Vid en analys av handeln med pelagiska arter, det vill säga arter som sill och skarpsill, noterar vi att fisk som landas direkt från fartyg i utlandet ingår i exportstatistiken. Exempelvis räknas fångst som görs av svenska fartyg i Nordsjön som landas i Skagen i Danmark som svensk export. En stor del av exporten av dessa pelagiska arter används för att tillverka djurfoder. Även om vi kan konstatera att mer än hälften av exporten av pelagiska arter används till foder är det oklart exakt hur stor andelen är eftersom handelsstatistiken saknar uppdelning efter användningsområde. Dessutom är det oklart hur mycket av den exporterade foderfisken som är sill respektive skarpsill.

Importen av pelagiska arter består främst av beredd sill och strömming. Samtidigt ser vi att det även finns en omfattande export av beredd sill och strömming, och att exportvärdet överstiger im-

portvärdet. Denna handel förklaras av att det finns en svensk beredningsindustri som tillverkar inlagd sill i glasburk från importerad sill som har filéats och lagt i lag på tunna. En del av dessa färdiga produkter går på export. Vi ser att exporten har ett betydligt högre pris per kilo än importen vilket visar att förädlingen som sker i Sverige är betydelsefull för sill och strömming.

Ett första steg för att få en bättre överblick över handeln med fisk- och skaldjur och livsmedelshandeln i stort är att undersöka möjligheterna för Jordbruksverket att redovisa handelsflöden för livsmedel exklusive kvasi-transiteringar. Exempel från andra länder (Nederländerna, Belgien) visar att det inte är ett unikt svenskt problem att handelsflöden inte är kopplade till produktion och förädling inom landet. Genom att subtrahera kvasi-transiteringarna från importen och exporten får man en bättre, om än inte fullständig, bild av export och import. I fallet med fisk- och skaldjur blir importstatistiken mer tillförlitlig eftersom stora delar av importen kommer från Norge och därför tulldeklarerats till skillnad från handel inom EU som rapporteras av företag.

I denna rapport har vi främst använt värden i kronor för att få jämförbarhet mellan produkter med olika grad av förädling. Den som planerar för Sveriges livsmedelsberedskap kan dock vara mer intresserad av hur mycket fisk som finns tillgänglig på den svenska marknaden uttryckt i ton eller mängden protein. Detta kräver att all fisk omvandlas till en gemensam enhet, exempelvis proteinvärde. Tidigare studier, till exempel Hornborg m.fl. (2021), har använt omräkningsfaktorer för att uppskatta både ätlig del och motsvarande mängd hel fisk. Exempelvis anges en faktor på 0,52 från hel sill till filé. En framtida studie som utgår från dessa typer av omräkningar, och som även inkluderar proteininnehåll, skulle eventuellt ge mer beredskapsrelevanta mått på hur mycket fisk som finns till-

gänglig för konsumtion eller export i händelse av en kris. Detta skulle dock kräva ytterligare data och beräkningar.

Att uppskatta mängden tillgänglig fisk för konsumtion eller export vid en kris kan vara intressant för framtida undersökningar. Jordbruksverket (2024) lyfter i sin handlingsplan behovet av att det svenska fisket i högre grad ska bidra till svensk livsmedelsproduktion och beredskap. Bland de föreslagna åtgärderna finns en betoning på vikten av tillförlitlig statistik: att säkerställa kvaliteten på inrapporterade fångstdata, särskilt gällande fördelningen mellan fångster för livsmedelsproduktion och fodertillverkning. Även under åtgärder som rör konsument och marknad nämns insatser för att utveckla formerna för att följa upp konsumtions- och handelsrelaterad statistik för fisk- och skaldjur. Idag finns ingen varukod för foderfisk i EU:s handelsklassificering – eventuellt är det möjligt att skapa en sådan kod i framtiden. En jämförelse kan göras med vete som inte heller har någon specifik kod i KN-klassificeringen när ändamålet är att använda vetet för foder.

Tidigare analyser menar att handelsstatistikens användbarhet begränsas av att många produkter rapporteras med låg detaljeringsgrad. Ziegler och Bergman (2017) pekar på att sjömatprodukter där uppgifter om art, produktform eller om varan är skalad ofta saknas, vilket skapar osäkerhet kring både volymer och faktisk konsumtionsbar andel. Det är dock viktigt att påpeka att ett syfte med handelsstatistiken är att den ska vara jämförbar över tid och mellan länder. Om fler varukoder införs kan jämförbarheten bli sämre.

En möjlighet för att få större förståelse för handel i fiskbranschen i Sverige är att göra en analys med företagsdata. Detta kräver specialbe-

ställningar från SCB men genom att studera svenska företags handel skulle eventuellt en tydligare bild kunna fås av värden och mängderna av importerade och exporterade produkter som är kopplade till svensk produktion. Sådana data skulle kunna ge ytterligare information om olika delar av förädlingskedjan då beredningsföretag, grossister och detaljister skulle kunna undersökas. Detaljnivån i denna data är dock inte större än i handelsdata.

I detta projekt har vi inte haft möjlighet att intervjua företrädare för fiskbranschen eller andra företag som rapporterar in handelsdata. Detta skulle kunna ge ytterligare insikter om hur inrapporteringen av handelsdata går till men kräver att intervjuer görs systematiskt med många olika aktörer.

Sammanfattningsvis visar vi att en mycket stor del av den officiellt rapporterade handeln med fisk- och skaldjur består av kvasi-transiteringar, främst norsk lax som passerar genom Sverige. Justerad statistik ger en bättre bild av import som är kopplad till svensk konsumtion och förädling, men exporten domineras fortfarande av lax, och det finns osäkerheter kring mängden och arterna av den foderfisk som exporteras.

Referenser

- Axelsson, A. och S. Hornborg (2025) Svensk sjömatkonsumtion 2023. RISE Rapport 2025:42.
- Borthwick, L., K. Bergman och F. Ziegler (2019). "Svensk konsumtion av sjömat." *RISE Rapport* 2019:27.

Källa: Det yrkesmässiga fisket i havet 2021–2023 och SCB.

CBS (2022). "International trade in goods: composition and geography." *Dutch Trade in Facts and Figures*. Tillgänglig: <https://longreads.cbs.nl/dutch-trade-in-facts-and-figures-2022/international-trade-in-goods-composition-and-geography/>.

ECE (2010), "Quasi transit trade in Europe: when value added does not belong to the reporting economy." Conference of European Statisticians, 2010 Geneva.

Europeiska Kommissionen (2012). "COMMISSION REGULATION (EU) No 555/2012."

Europeiska Kommissionen (2025), *The Combined Nomenclature* [Online]. Tillgänglig: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/calculation-customs-duties/customs-tariff/combined-nomenclature_en [Hämtad 2025-06-02].

Eurostat (2020). "User guide on European statistics on international trade in goods." *Manuals and guidelines*, Luxembourg.

Eurostat (2024). "Quality report on European statistics on international trade in goods 2019-2022 DATA." *Statistical Reports*.

Hornborg, S., K. Bergman och F. Ziegler (2021). "Svensk konsumtion av sjömat." *Bioekonomi och hälsa hållbar konsumtion och produktion. Rapport* 2021:83.

ICES (2018), "Baltic Fisheries Assessment Working Group (WGBFAS)." 6–13 April 2018 2018 Copenhagen, Denmark. ICES HQ.

Jordbruksverket (2023). "Vägen framåt mot mer livsmedel av svenskfångad sill och skarpsill - Kapacitet i landning och beredning av fisk i Sverige." *Rapport* 2023:8.

Jordbruksverket (2024). "Handlingsplan för mer mat av pelagisk fisk." RA24:9.

Jordbruksverket (2025). "Sveriges handel med jordbruksvaror och livsmedel 2024." *Utrikeshandel års-sammanställning* 2024.

Landsbygdsnätverket (2022). "Kapitel 1: Det svenska yrkesfisket levererar färsk fisk från hav och sjö." *Aktuellt för fisk och fiske 2022*. Tillgänglig: <https://www.landsbygdsnatverket.se/hallbarablanar/aktuelltforfiskochfiske2022/kapitel1detsvenskayrkesfisketlevererarfarskfisk-franhavochsjo.4.5af35a1a180ad2c3ce34bb10.html> [Hämtad 2025-06-26].

Regeringen (2025). "Livsmedelsstrategin 2.0." Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2025/03/livsmedelsstrategin-2.0>.

SCB (2022). "Statistikens framställning Utrikeshandel med varor." *Handel med varor och tjänster*

SCB (2024). "Handeln har fått ökad betydelse för varuexporten." *Sveriges ekonomi Statistiskt perspektiv Nummer 7-8 2024*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/temaomraden/sveriges-ekonomi/fordjupningsartiklar/Sveriges-ekonomi/handeln-har-fatt-okad-betydelse-for-varuexporten/>.

SCB (2025a). "Kvalitetsdeklaration Utrikeshandel med varor." *Handel med varor och tjänster*.

SCB (2025b). "Nationalräkenskaper, kvartals- och årsberäkningar." *Kvalitetsdeklaration*, Statistiska Centralbyrån.

SFS 1994:200 "Mervärdesskattelag."

SOU 2024:8 "Livsmedelsberedskap för en ny tid." Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2024/02/sou-20248/>.

Sundblad, E.-L., S. HORNBORG och L. U. O. H. SVEDÄNG (2020), "Svensk konsumtion av sjömat och dess påverkan på haven kring Sverige." Havsmiljöinstitutet.

WCO (2022), *HS Nomenclature 2022 edition* [Online]. Tillgänglig: <https://www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/instrument-and-tools/hs-nomenclature-2022-edition/hs-nomenclature-2022-edition.aspx> [Hämtad 2025-06-17].

Ziegler, F. och K. Bergman (2017). "Svensk konsumtion av sjömaten växande mångfald." *SP Rapport 2017:07*.

Författare

Cecilia Hammarlund och Samuel M. Arfwedson

Mer information

Cecilia Hammarlund

Telefon: 046 – 222 07 91

E-post: cecilia.hammarlund@agrifood.lu.se

Vad är AgriFood Economics Centre?

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. **Policy Briefs** är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. **Fokus** är kortare analyser och **Rapporter** är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 7080, 220 07 Lund
